

Doğru bilgi doğru kaynaktan alınır...

Kirman Selçukluları

Prof. Dr. Ali ÖNGÜL

ÇAMLICA

İstanbul 2017

KISALTMALAR

a.mlf.	: Aynı müellif
AÜEFD.	: Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi
AÜİFD.	: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
bk.	: Bakınız
BSİT	: Büyük Selçuklu İmparatorluğu Tarihi
çvr.	: çeviren
DGBİT	: Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi
DİA	: Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
DİFM	: Dârülfünûn İlahiyat Fakültesi Mecmuası
EI.	: Encyclopaedia of Islâm
h.	: Hicrî
haz.	: Hazırlayan
hş.	: Hicrî-şemsî
İA.	: İslâm Ansiklopedisi
İTED	: İslâm Tetkikleri Enstitüsü Dergisi
Krş.	: Karşılaştırınız
Ktp.	: Kütüphane
m.	: Milâdî
mad.	: Madde
MKD	: Millî Kültür Dergisi
MTM	: Millî Tetebbular Mecmuası
nr.	: Numara
nşr.	: Neşreden
ö.	: Ölümü
s.	: Sayfa
SAD	: Selçuklu Araştırmaları Dergisi
str.	: Satır
sy.	: Sayı
ŞM	: Şarkiyat Mecmuası

- TAD : Tarih Arş. Dergisi (Ankara Ü. Dil ve Tarih-Cografya Fak.)
TD : Tarih Dergisi
TDAY : Türk Dili Araştırmaları Yıllığı
TDK : Türk Dil Kurumu
TED : Tarih Enstitüsü Dergisi
THİTM : Türk Hukuk ve İktisat Tar. Mec. (İst. Üniv. Türkiyat Enst.)
TK : Türk Kültürü
TM : Türkiyat Mecmuası
TOEM : Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası
trc. : Tercüme
Trç. : Türkçe
TSD : Tarih Semineri Dergisi (İst. Ü. Ed. Fak.)
TSMK : Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi
TTEM : Türk Tarihi Encümeni Mecmuası
TTK : Türk Tarih Kurumu
v.d. : ve devamı
vr. : Varak
v.s. : ve saire
yk. : Yaprak
Yay. : Yayınlayan
YAD. : Yıllık Araştırmalar Der.
(Ank. Ü. İlâhiyat Fak. Türk ve İslâm Sanatları Enst.)
VD : Vakıflar Dergisi

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZIX

KİRMAN SELÇUKLULARI (1048-1187)

1. İMÂDÜDDEVLE KARA ARSLAN KAVURD (1048-1073)	1
A) Devletin Kuruluşu:	1
B) Devletin Gelişme Dönemi:.....	4
Umman'ın Zaptı (1053-1062).....	4
Sistanlılar ile Savaş	5
Kavurd'un Amcası Tuğrul Bey'e Yardımı (1059).....	6
Fars Bölgesinin Zaptı ve Fazlûye ile Mücadele (1062).....	6
Kavurd'un Sultan Alp Arslan'a İlk İsyanı (1067)	8
Kavurd'un Sultan Alp Arslan'a İkinci İsyanı (1068-1069).....	9
Kavurd'un Sultan Melikşah'a İsyanı (15 Nisan 1073)	10
2. KİRMANŞAH b. KAVURD (1073-1074)	14
3. HÜSEYİN b. KAVURD (1074).....	14
4. SULTANŞAH b. KAVURD (1074-1085)	15
5. MELİK I. TURANŞAH b. KAVURD (1085-1097).....	17
6. MELİK İRANŞAH b. TURANŞAH (1097-1101).....	18
7. MELİK I. ARSLANŞAH b. KİRMANŞAH (1101-1142)	20
8. MELİK I. MUHAMMED b. ARSLANŞAH (1142-1156)	23
9. MELİK TUĞRULŞAH b. MUHAMMED (1156-1170)	26
C) Fetret Devri	27
10. BEHRAMŞAH'IN İLK MELİKLİĞİ (Mart-Haziran 1170)	27
11. II. ARSLANŞAH'IN İLK MELİKLİĞİ (Haziran 1170-Şubat 1171)	30

Behramşah'ın İkinci Melikliği (Şubat 1171-Kasım 1172).....	31
II. Arslanşah ile Behramşah'ın	
Ortak Melikliği (Kasım 1172-Mayıs 1175)	33
Behramşah'ın Üçüncü Melikliği (Mayıs-Ağustos 1175).....	35
II. Muhammedşah'ın İlk Melikliği (Ağustos-Aralık 1175)	36
II. Arslanşah'ın Üçüncü Melikliği (Aralık 1175-Mart 1177).....	37
12. MELİK II. TURANŞAH b. TUĞRULŞAH (1177-1183)	41
D) Devletin Yıkılışı	44
13. II. MUHAMMEDŞAH'IN İKİNCİ MELİKLİĞİ (1183-1189)	51
Melik Dînâr'ın Kirman'a Gelmesi (17 Aralık 1185)	53
BİBLİYOGRAFYA.....	61
KİRMAN SELÇUKLU SULTANLARI.....	73
HÂNEDAN ŞECERESİ	74
DİZİN	75
FOTOĞRAFLAR	79

Ö N S Ö Z

Türkler, İlk çağlardan başlayarak Ortaçağların sonlarına kadar, Orta Asya'dan Uzak Doğu, Hindistan, Orta Avrupa, Balkanlar ve Orta Doğu yönünde birçok göç ve fetih hareketlerinde bulunmuşlar; ana yurttan ve gittikleri yerlerde pek çok devlet kurmuşlardır. Türklerin dünya üzerinde bu yayılış ve hâkimiyet hareketlerini dört büyük ana devre ayırmak mümkündür. İslâm'dan önce Hun İmparatorluğu ve Göktürk Kaanlığı, İslâm'dan sonra Selçuklu ve Osmanlı Devleti. İlk iki devir, Orta Asya'da Türk nüfusu kaynak ve kuvvetini meydana getirmekte ve dünya tarihinde de önemli bir rol oynamakla beraber bu devirlerin Türkistan dışında vuku bulmuş yayılma ve tesirleri asırların derinliklerine gömülmüş ve zamanla izleri kaybolmuştur. Buna mukabil Selçuklu ve Osmanlı devirleri Türk ve İslâm tarihinde önemli bir yer teşkil eder. Türk ve dünya tarihinde büyük bir kudret ve hayatiyetin temsilcileri olarak cihânşümül ve millî tesirleri günümüze kadar devam eder.

İslâm'dan öncesi, birinci ve ikinci devirde Orta Asya'dan Hazar ve Karadeniz'in kuzeyi, Balkanlar ve Orta Avrupa'ya kadar yapılan Türk göçlerinde bu ülkeler Türk kavimlerinin yurdu haline gelmiş ise de buralarda bir takım tarihî hâtıra ve izlerden başka bir şey kalmamıştır. Buna mukabil son iki devrin büyük kudret ve tesirleri asırlarca devam edip zamanımıza kadar gelmiştir. Müslüman Oğuzlar, Selçuklular idâresinde, İslâm ülkelerine ve Anadolu'ya doğru güneyden göç ederlerken Şamânî Peçenek, Uz (Oğuz) ve Kıpçaklar (Kuman) da kuzey yolu ile Balkanlar'a kadar ilerliyorlardı. Hemen hemen aynı, kesafetle vuku bulan bu iki Türk göçünün, birincisi yeni bir devrin ve hayatiyetin başlangıcı, millî birlik ve şuurun âmili olmuş, fakat bu manevî unsurlardan mahrum kalan ikincisi ise dağılmış, tesirsiz kalmış, birbirleri veya Hıristiyan komşuları tarafından eritilmiş ve tarihe karışmıştır. Nitekim Altın Ordu Devleti'nin kuvveti ve dayanağı da Oğuz ba-

kiyeleri, Bulgarlar'ın ve son olarak da Kıpçaklar'ın İslâmlaşması sayesinde mümkün olmuştur. Kırım, Kazan ve İdil-Ural Türklüğü de bu suretle varlığını sürdürmüştür. Bununla beraber güney yolu ve Anadolu'da karşılaşılan fetih zorlukları ne kadar ağır ise Jeopolitik imkanlar da kuzeye nazaran o derece müsait idi.

Selçuklular tarihi bu devirlerden üçüncüsünü teşkil etmektedir. Selçuklular, kuzeydeki Oğuz Yabgu Devleti'nin başkenti Yenikent'ten ayrılıp güneydeki Cend'e geldiklerinde doğuda Samânîler, Karahanlılar ve Gazneliler; batıda Bizans Devleti ve Mısır Fatimî Halifeliği; güneyde ise Abbasî Halifeliği ve Büveyhî Devleti bulunuyordu. Cend'de bir beylik kurarak bölgede önemli bir güç haline gelen Selçuklular, bu sıralarda Gazneliler'e karşı savaşan Samanîler'in daveti üzerine Mâverâünnehir'e gelerek Karahanlı saldırılarına karşı Samaniler'e yardım ettiler. Ancak Selçuklular'ın yardımına rağmen Samanî Devleti yıkılmaktan kurtulamadı (1005). Samanî Devleti'nin yıkılmasından sonra Mâverâünnehir'de bir süre daha kalan Selçuklular kendilerine daha güvenilir bir yurt bulmak amacıyla buradan ayrılıp Horasan'a geçtiler. Burada Gazneliler'le yapılan mücadeleler sonucu Dandanakan zaferinden sonra (1040) Büyük Selçuklu Devleti resmen kurulmuş oldu. Selçuklular iki esas kola ayrılıp Selçuk'un oğlu Mikhâil'in neslinden gelen Büyük Selçuklular (1040-1157) ile, Irak (1118-1194), Kirman (1048-1187) ve Suriye Selçukluları (1079-1118) birinci kolu, Selçuk'un oğlu Arslan (İsrail) Yabgu'nun neslinden gelen Anadolu Selçukluları (1075-1308) ise ikinci kolu teşkil eder. Selçuklular böylece iki esas kol olmak üzere beş tali kol halinde hüküm sürdüler. Biz bu çalışmamızda Kirman Selçuklularını ele aldık. Eserin faydalı olacağını ümit eder basımında emeği geçen Çamlıca İlim, Kültür ve Tarih Araştırmaları Merkezi Uzmanlarına ve Çamlıca Basın Yayın mensuplarına teşekkür ederim.

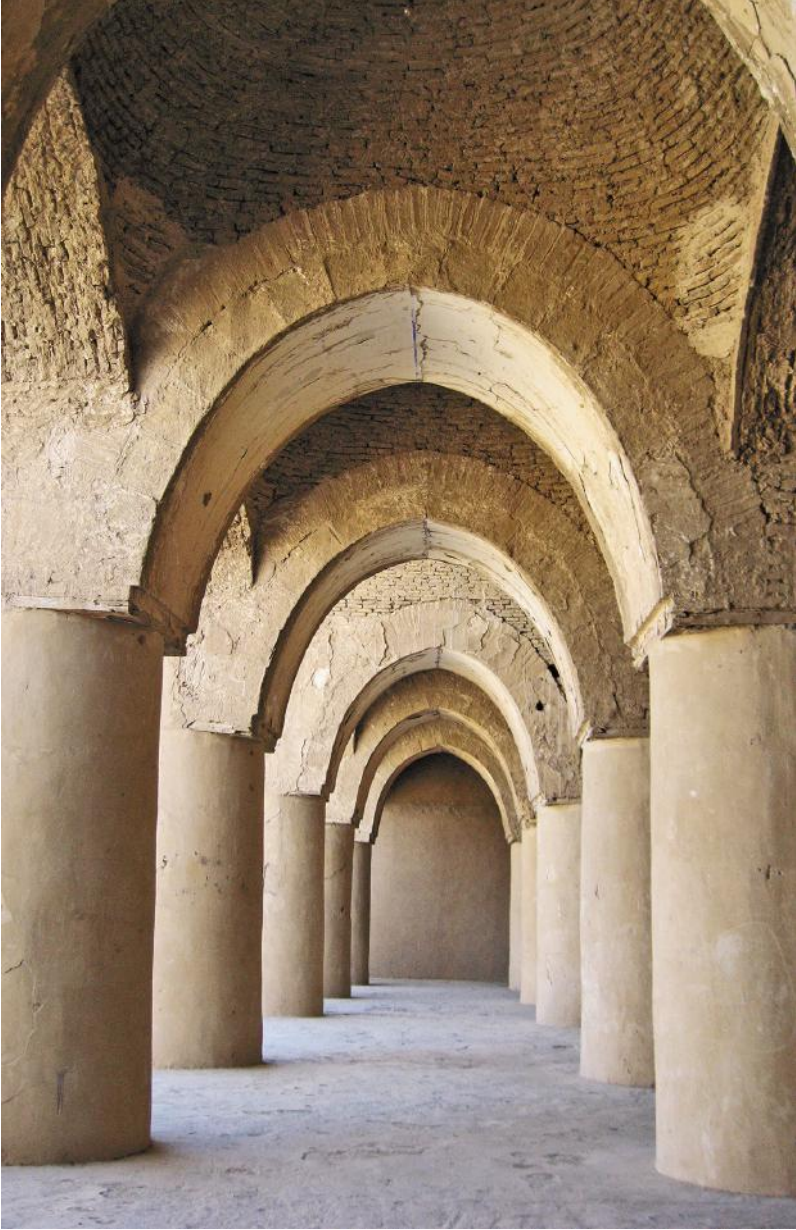
Prof. Dr. Ali ÖNGÜL

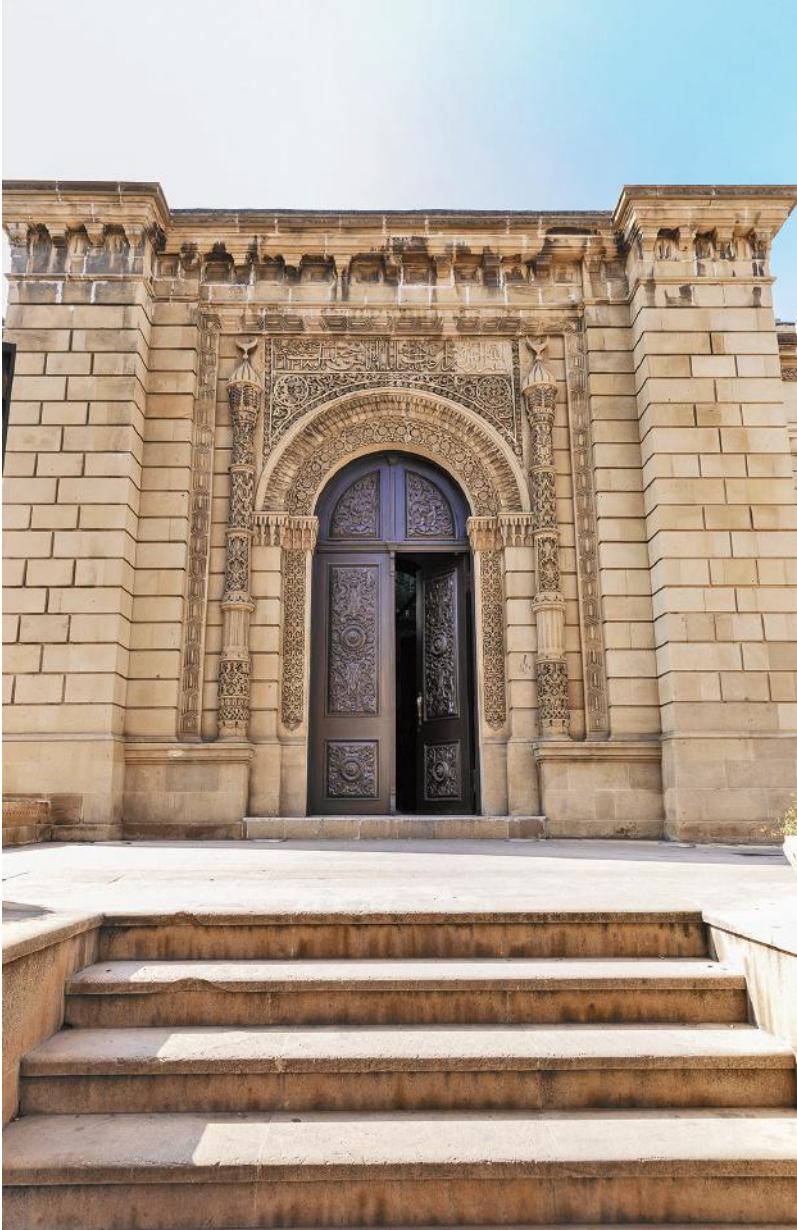
Ali Camii ve Minaresi İsfahan - İran

Cuma Camii Semnan - İran

Tarikhane Camii'nin Sütunları Damgan - İran

Cuma Camii Bakü - Azerbaycan